

אלגברה ב' 1 - הרצאה 7 - 19.9.12

תרגיל: כמה חבורות 5-סילוב יש ב- S_5 ? לפי משפטי סילוב מתקיים:

$$\begin{aligned} |S_5| &= 120 = 5 \cdot 24 \\ \begin{cases} n_5 \equiv 1 \pmod{5} \\ n_5 | 24 \Rightarrow n_5 \in \{1, 2, 3, 4, 6, 8, 12, 24\} \end{cases} \\ &\Downarrow \\ n_5 &\in \{1, 6\} \end{aligned}$$

אם $n_5 = 1$, אז יש ב- S_5 בדיוק חבורה אחת מסדר 5, וכל איבר שהסדר שלו הוא 5 שייך לחבורה H . בחבורה H יש בדיוק $5-1=4$ איברים מסדר 5, ולכן ב- S_5 יש בדיוק 4 איברים מסדר 5. אולם, ב- S_5 כל מעגל מאורך 5 הוא מסדר 5, ויש $(5-1)! = 24$ מעגלים כאלו, וזו סתירה לגודל H , לכן $n_5 = 6$.

תרגיל: כמה חבורות 3-סילוב יש ב- S_4 ?

$$\begin{aligned} |S_4| &= 24 = 3 \cdot 8 \\ \begin{cases} n_3 \equiv 1 \pmod{3} \\ n_3 | 8 \Rightarrow n_3 \in \{1, 2, 4, 8\} \end{cases} \\ &\Downarrow \\ n_3 &\in \{1, 4\} \end{aligned}$$

נניח $n_3 = 4$, אזי יש 4 חבורות מסדר 3 ב- S_4 , וכל חבורה כזו תורמת 3 איברים מסדר 3 (כל שתי חבורות כאלו או שוות או בעלות חיתוך טריוויאל). לפיכך, ב- S_4 יש לפחות 9 איברים מסדר 3.

אולם, מספר האיברים מסדר 3 ב- S_4 זהו מספר המעגלים מגודל 3, שהוא $\binom{4}{3} \cdot (3-1)! = 8$. סתירה. לכן $n_3 = 1$.

למה: תהא G חבורה סופית, $N \triangleleft G$, P חבורת p -סילוב. אזי:

I. $P \cap N$ היא חבורת p -סילוב ב- N .

II. PN/N היא p -סילוב ב- G/N .

הוכחה: מתקיים $P \leq PN \leq G$. לפי משפט לגראנז' $[G:PN][PN:P] = [G:P]$. $[G:P]$ זר ל- p , ולכן $[PN:P]$, $[G:PN]$ זרים ל- p . לפי משפט האיזומורפיזם השני, $PN/N \cong P/P \cap N$,

ובפרט $\frac{|PN/N|}{|N|} = \frac{|P|}{|P \cap N|}$. בנוסף, $P \cap N \leq P$, לכן $P \cap N$ זו חבורת- p . מתקיים:

$$[N : P \cap N] = \frac{|N|}{|P \cap N|} = \frac{|PN|}{|P|} = [PN : P]$$

ולכן $[N : P \cap N]$ זר ל- p , ולכן $P \cap N$ זו תת-חבורת p -סילוב של N .
 $P/P \cap N$ זו מנה של חבורת- p , ולכן היא חבורת- p , ולכן גם PN/N זו חבורת- p . לפי משפט
האיזומורפיזם השלישי $[G/N : PN/N] = [G : PN]$, ולכן גם $[G/N : PN/N]$ זר ל- p , כלומר
 PN/N זו תת-חבורה p -סילוב של G/N . $\square$

תרגיל: תהא G חבורה מסדר pq , כאשר $q < p$ ראשוניים. אזי:
א. G פתירה.

ב. אם $q \nmid p-1$, G ציקלית.

הוכחה: א. $n_p \in \{1, q\} \Leftarrow n_p \mid q, n_p \equiv 1 \pmod{p}$. אם $n_p = q$ אזי $q-1 \equiv 0 \pmod{p}$, כלומר
 $p \mid q-1$, אבל $p > q$, סתירה. לכן $n_p = 1$. מכאן, יש תת-חבורה יחידה P מסדר p , ולכן
 $P \triangleleft G$. $|P| = p$ מסדר ראשוני, לכן ציקלית, בפרט אבלית, ובפרט פתירה. G/P מסדר q , ולכן
גם היא ציקלית $\leftarrow$ אבלית $\leftarrow$ פתירה. הוכחנו שאם P ו- G/P פתירות אז גם G פתירה, ולכן
סיימנו.

ב. $n_q \in \{1, p\}, n_q \equiv 1 \pmod{q}$. אם $n_q = p$ אזי $p-1 \equiv 0 \pmod{q}$, כלומר $q \mid p-1$ בסתירה להנחה. לכן
 $n_q = 1$, כלומר קיימת תת-חבורה יחידה $Q \triangleleft G$ מסדר q . מתקיים $P \cap Q = \{e\}$, $|P||Q| = |G|$,
 $P, Q \triangleleft G$, ולפיכך $G \cong P \times Q \cong \mathbb{Z}_p \times \mathbb{Z}_q = \mathbb{Z}_{pq}$ ולכן G ציקלית. $\square$

תרגיל: כל חבורה מסדר 90 אינה פשוטה.

$$\text{פתרון: } 90 = 2 \cdot 3^2 \cdot 5$$

$$n_5 \in \{1, 6\} \Leftarrow n_5 \in \{1, 2, 3, 6, 9, 18\}, n_5 \equiv 1 \pmod{5}$$

$$n_3 \in \{1, 10\} \Leftarrow n_3 \in \{1, 2, 5, 10\}, n_3 \equiv 1 \pmod{3}$$

$$n_2 \in \{1, 3, 5, 9, 15, 45\}, n_2 \equiv 1 \pmod{2}$$

נניח בשלילה שקיימת חבורה פשוטה G מסדר 90. אם $n_5 = 1$ או $n_3 = 1$, אזי בהכרח קיימת
תת-חבורה נורמלית ל- G . לכן נניח $n_3 = 10, n_5 = 6$. יש 6 חבורות מסדר 5, בכל אחת מהן יש
בדיוק 4 איברים מסדר 5, וכל שתי חבורות כאלו הן או שוות או בעלות חיתוך טריוויאלי. לפיכך,
בחבורה יש בסה"כ $6 \cdot 4 = 24$ איברים מסדר 5. בנוסף, לחבורה הנתונה ישנן 10 תת-חבורות
מסדר 9. נניח שחיתוך כל זוג מתוך חבורות אלו טריוויאלי, ואז היו בחבורות אלו $10 \cdot 8 = 80$
איברים מסדר 3 או 9, כלומר בחבורה יש לכל הפחות $1 + 24 + 80 = 105$ איברים, בסתירה לכן
שהחבורה מסדר 90. לפיכך, קיימות 2 תת-חבורות 3-סילוב P_1, P_2 כך ש- $|P_1 \cap P_2| = 3$. הן
חבורות מסדר $9 = 3^2$, והראנו שכל חבורה מסדר ריבוע של ראשוני היא אבלית, לכן הן אבליות,
כלומר מתקיים $P_1 \cap P_2 \triangleleft P_1, P_2$. מהגדרת הנורמליות מתקיים $P_1 \cap P_2 \triangleleft \langle P_1, P_2 \rangle$. מתקיים
 $[G : \langle P_1, P_2 \rangle] \in \{1, 2, 5, 10\}$, ולכן $9 \mid [G : \langle P_1, P_2 \rangle]$.

אם $[G: \langle P_1, P_2 \rangle] = 1$, אזי $G = \langle P_1, P_2 \rangle$ וסיימנו. אם $[G: \langle P_1, P_2 \rangle] = 10$, אזי $|\langle P_1, P_2 \rangle| = 9$, ולכן $P_1 = \langle P_1, P_2 \rangle = P_2$, סתירה. אם $[G: \langle P_1, P_2 \rangle] = 2$ אז סיימנו, כי תת-חבורה מאינדקס 2 היא תת-חבורה נורמלית. אם $[G: \langle P_1, P_2 \rangle] = 5$ אז $5! \nmid 90$ מכילה תת-חבורה נורמלית לא טריוויאלית של החבורה G .

רשימת טריקים:

- I. משפטי סילוב – לספור חבורות p -סילוב. אם $n_p = 1$ אז יש תת-חבורה נורמלית.
- II. לספור איברים – שיקולים קומבינטוריים.
- III. עבור חבורות שהן מכפלה של מס' קטן של ראשוניים:
  - א. חבורה מסדר p היא ציקלית.
  - ב. חבורה מסדר p^2 היא אבלית.
  - ג. חבורה מסדר pq כאשר $q > p$, $p \nmid q-1$ היא ציקלית. (בד"כ נפעיל אינפורמציה זו על חבורות מנה).
- IV. תת-חבורת הקומוטטור: אם $N \triangleleft G$ אזי G/N אבלית $\Leftrightarrow G' \leq N$.
- V. לזהות איזושהי פעולה (למשל, אם $[G: H] = m$, $|G| = n \nmid m!$, אזי H מכילה תת-חבורה לא טריוויאלית של G).
- VI. כל מיני טענות ספורדיות:
  - א. חבורה מאינדקס 2 היא נורמלית.
  - ב. כל חבורת- p בעלת מרכז לא-טריוויאלי.

תרגיל: הוכח שחבורה מסדר 255 היא אבלית.

פתרון: תהא G חבורה מסדר $255 = 3 \cdot 5 \cdot 17$.

$$\begin{aligned} n_{17} \in \{1, 3, 5, 15\}, n_{17} \equiv 1(17) &\Rightarrow n_{17} = 1 \\ n_5 \in \{1, 3, 17, 51\}, n_5 \equiv 1(5) &\Rightarrow n_5 \in \{1, 51\} \\ n_3 \in \{1, 5, 17, 85\}, n_3 \equiv 1(3) &\Rightarrow n_3 \in \{1, 85\} \end{aligned}$$

לכן יש ל- G יש תת-חבורה נורמלית מסדר 17, נסמנה P_{17} . נניח $n_5 = 51$, $n_3 = 85$. כל תת-חבורה מסדר 5 תורמת 4 איברים מסדר 5, וכל חבורה מסדר 3 תורמת 2 איברים מסדר 3. לפיכך ב- G יש לכל הפחות $374 = 51 \cdot 4 + 85 \cdot 2$ איברים, בסתירה לסדר של G . לכן, או $n_3 = 1$ או $n_5 = 1$. לכן, או שקיימת תת-חבורה נורמלית מסדר 3, ונסמנה P_3 , או תת-חבורה נורמלית מסדר 5, נסמנה P_5 . בהנחת קיום P_3, P_5 :

$$|G/P_{17}| = 15 = 3 \cdot 5, |G/P_5| = 51 = 3 \cdot 17, |G/P_3| = 85 = 5 \cdot 17$$

ולכן $G/P_{17}, G/P_3, G/P_5$ ציקליות, ובפרט אבליות.
 G/P_{17} אבלית, ולכן $G' \leq P_{17}$. אם $G' \leq P_3$ קיימת, אזי G/P_3 אבלית ולכן $G' \leq P_3$. אחרת, P_5 קיימת, G/P_5 אבלית ולכן $G' \leq P_5$. לפיכך, $G' \leq P_5 \cap P_{17}$ או $G' \leq P_3 \cap P_{17}$, ובכל אחד מהמקרים החיתוך טריוויאלי, לכן $G' = \{e\}$, כלומר G אבלית.

תרגיל: הוכח כי כל חבורה מסדר 255 היא ציקלית, כלומר איזומורפית לחבורה $\mathbb{Z}_{255}$.

פתרון: תהא G חבורה מסדר 255. יהיו P_{17}, P_5, P_3 חבורות 3-סילוב, 5-סילוב ו-17-סילוב של G בהתאמה. G מסדר 255, ולכן היא אבלית (התרגיל הקודם). לפיכך, $P_{17}, P_3, P_5 \triangleleft G$. חיתוך כל שתיים מתוך חבורות אלו טריוויאלי, ומכפלת הסדרים שלהם היא 255. לפיכך,
 $G \cong P_3 \times P_5 \times P_{17} \cong \mathbb{Z}_3 \times \mathbb{Z}_5 \times \mathbb{Z}_{17} \cong \mathbb{Z}_{255}$.

תרגיל: תהי G מסדר 1225. הוכח ש- G אבלית.

פתרון:

$$|G| = 5^2 \cdot 7^2$$

$$n_7 \in \{1, 5, 25\}, n_7 \equiv 1(7) \Rightarrow n_7 = 1$$

$$n_5 \in \{1, 7, 49\}, n_5 \equiv 1(5) \Rightarrow n_5 = 1$$

יש חבורות נורמליות P, Q מסדרים 25 ו-49 בהתאמה. מכיוון שסדרים אלו הם ריבועי ראשוניים, P, Q אבליות, ומתקיים:

$$P, Q \triangleleft G \quad \text{I}$$

$$P \cap Q = \{e\} \quad \text{II}$$

$$|P||Q| = |G| \quad \text{III}$$

ולכן G זו המכפלה הישרה של P, Q , ומשום שהן אבליות, גם G אבלית.

תרגיל: כל חבורה מסדר 12 פתירה.

פתרון: תהא G חבורה מסדר $12 = 2^2 \cdot 3$.

$$n_3 \in \{1, 2, 4\}, n_3 \equiv 1(3) \Rightarrow n_3 \in \{1, 4\}$$

$$n_2 \in \{1, 3\}$$

אם $n_3 = 4, n_2 = 3$ אז יש ב- G 8 איברים מסדר 3 ו-4 איברים מסדר 2 או 4, כלומר ב- G יש לפחות 17 איברים, בסתירה לסדר G . לכן, או שקיימת $P \triangleleft G$ מסדר 3, או שקיימת $Q \triangleleft G$ מסדר 4.

במקרה הראשון, $|G/P| = 4$, לכן G/P אבלית, ולכן פתירה, ומכיוון ש- P מסדר 3 (ולכן גם היא אבלית ופתירה), גם G פתירה.

במקרה השני, Q פתירה (כי סדרה 4, לכן היא אבלית ובפרט פתירה), $|G/Q| = 3$, ולכן G/Q ציקלית ובפרט פתירה, ולכן G פתירה.

תרגיל: הוכח שכל חבורה מסדר $2^m \cdot 3$ פתירה, לכל $m \geq 0$.

פתרון: תהא חבורה G מסדר $2^m \cdot 3$. עבור $m = 0$ זו חבורה ציקלית, ולכן בפרט פתירה. עבור $m = 1$ זו חבורה מסדר 6, וההוכחה שחבורה זו פתירה דומה לתרגיל הקודם (ספירת איברים). גם עבור $m = 2$ הוכחנו כבר. נוכיח באינדוקציה על $m \geq 3$.

תהא P חבורה 2-סילוב של G , $|P| = 2^m$. $[G : P] = 3$, אבל $3 \nmid 2^m$ ($m > 2$), לכן P מכילה תת-חבורה $N \triangleleft G$. נסמן: $|N| = 2^k$, $1 \leq k \leq m$. חבורת-2, ולכן היא פתירה. $[G : N] = 2^{m-k} \cdot 3$, ולפי הנחת האינדוקציה גם G/N פתירה, ולפיכך G פתירה.

תרגיל: הוכח שכל חבורה מסדר $2^m \cdot 3^k$ פתירה, לכל $m, k \geq 0$.

פתרון: יש בעייתיות בפתרון שראינו בכיתה. אולי אוסיף פתרון לתרגיל זה מאוחר יותר (הערה): הטענה נכונה לכל p, q ראשוניים, ולא רק ל-2,3. תוצאה זו ידועה בתור משפט ברנסייד, אבל ההוכחה למשפט דורשת ידע בתורת ההצגות שחורג ממסגרת קורס זה.

תרגיל: תהי G חבורה, $P \leq G$ תת-חבורה p -סילוב. הוכח: $N(N(P)) = N(P)$.

הוכחה: מהגדרת הנורמליזטור מתקיים $N(P) \leq N(N(P))$. נראה את הכיוון השני. יהי $g \in N(N(P))$, ולכן $gN(P)g^{-1} = N(P)$. מספיק להראות $gPg^{-1} = P$. $P \leq N(P)$, לכן $gPg^{-1} \leq gN(P)g^{-1} = N(P)$. חבורת p -סילוב ב- G , ולכן היא חבורת p -סילוב גם ב- $N(P)$, ולכן גם gPg^{-1} חבורת p -סילוב ב- $N(P)$. לפי המשפט השני של סילוב, תת-חבורות p -סילוב של אותה חבורה צמודות זו לזו, ולכן קיים $h \in N(P)$ עבורו $gPg^{-1} = hPh^{-1}$. אולם, $P \triangleleft N(P)$, ולכן $hPh^{-1} = P$, כלומר $gPg^{-1} = P$, ולכן $g \in N(P)$.